

SABANCI VAKFI

ve

VISTA

desteđiyle

TÜRKAN SABANCI GÖRME ENGELLİLER İLKÖĞRETİM VE İŞ OKULU
ve
PERKINS GÖRME ENGELLİLER OKULU (PERKINS SCHOOL FOR BLIND)
işbirliğinde
ÇOK ENGELLİ GÖRMEYEN ÇOCUKLAR (ÇEG) PROJESİ

Deđerlendirme Raporu
Aralık 2011

*Bu rapor 2009 - 2011 yılları arasında yürütölen program ve faaliyet değerlendirmelerinden yararlanılarak
Türkan Sabancı Görme Engelliler İlköğretim Okulu ve İş Okulu Öğretmeni Cemile Özlem Can
Sabancı Vakfı Mali ve İdari İşler Müdürü Hilal Yöney
Sabancı Vakfı Eğitim Programları ve Kalıcı Eserler Sorumlusu Elif Alişoğlu Çankaya
tarafından hazırlanmıştır*

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye’de görme engelli ve çok engelli görmeyen çocukların eğitimine yönelik faaliyetler yürüten Türkan Sabancı Görme Engelliler İlköğretim ve İş Okulu (TSGEO), 2004-2005 eğitim yılından bu yana Perkins Görme Engelliler Okulu ile işbirliğinde çalışmalarını yürütmektedir. TSGEO, 2002-2003 eğitim yılında başlattığı Çok Engelli Görmeyen (ÇEG) Çocuklar Projesi’ni Perkins Görme Engelliler Okulu’nun uzmanları ile geliştirme fırsatı sağlamış ve projeyi iyileştirmiştir.

Bu kapsamda kurulan ÇEG Çocuklar Anasınıfı Biriminde ÇEG Çocuklar Hazırlık Sınıfı, ihtiyaç duyulacak üst sınıfların alt yapısını oluşturmak üzere açılmıştır. Böylece okul öncesi eğitimini tamamlayan ÇEG çocuklar kendileri için hazırlanan bireysel eğitim programları ve sınıf düzeni içerisinde yer alarak sekiz yıllık temel eğitimlerini tamamlamaları mümkün olmaktadır. ÇEG Çocuklar Projesi kapsamında bulunan erken müdahale bölümü ile görme engelli veya çok engelli görmeyen çocuğa mümkün olan en erken yaşta ulaşılarak çocuk ve ailesinin yönlendirilmesi çocuğun gelişiminin tüm yönlerini takip edip desteklenmesi, ailesine ise aile eğitimi kapsamında gerekli psikolojik ve sosyal desteğin sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda projede çok engelli görmeyen çocuklar, eğitimciler ve aileler hedef kitle olarak belirlenmiştir.

TSGEO ile Perkins Görme Engelliler Okulu’nun 5 yıl boyunca yürüttüğü işbirliğinden başarılı sonuçlar elde edilmesi nedeniyle **2009 yılında Sabancı Vakfı ve Vista Turizm ve Seyahat A.Ş. ile anlaşma imzalanarak** yeni bir işbirliğine başlanmış, böylece TSGEO öğretmenlerine danışmanlık sağlanması, deneyim paylaşımı ile kapasitelerinin güçlendirilmesi, birden fazla engeli bulunan öğrencilerin daha kaliteli eğitim hizmetlerine ulaşabilmesi hedeflenmiştir.

Proje kapsamında yürütülen ana faaliyetler 3 aşamada ele alınmıştır.

- **Kapasite Geliştirme Çalışmaları:** TSGEO öğretmenlerinin bilgi, beceri ve deneyim kazanmaları amacıyla **eğitimler** düzenlenmiş ve birden çok engeli bulunan çocuklar için **iletişim metodları** geliştirilmiş, okul programı yenilenerek geliştirilmiş ve **mesleki eğitim** için yeni bir program tasarlanması üzerine çalışmalar yürütülmüştür.
- **Öğretmen Değişim Programı:** TSGEO’ndan 2 öğretmen, Perkins Görme Engelliler Okulu’nu ziyaret ederek birden çok engelli çocuklarla çalışmaları yerinde izleme fırsatını elde etmiştir.
- **Aile Danışmanlığı:** TSGEO’nda çocukları eğitim alan ailelere yönelik Perkins Görme Engelliler Okulu uzmanları tarafından destek ve danışmanlık hizmetleri verilmiştir.

Bu kapsamda, Perkins Görme Engelliler Okulu’nun uzmanları periyodik olarak TSGEO’nun **Çok Engelliler Bölümü öğretmen, yardımcı öğretmen ve stajyerlerine** yönelik ek engellere sahip görme engelli çocuklar ve gençlerle ilgili çeşitli konularda **eğitim vermişlerdir**. Eğitimler öncesi, sınıf ve öğrenci gözlemleri yapılarak eğitimlerin daha etkili olması sağlanmış, teorik bilgiler uygulamalı çalışmalarla desteklenmiştir. Ayrıca uzmanlar, sınıf gözlemlerinde bulunarak sınıf öğretmenlerine ve bölüm fizyoterapistine geri bildirim vermiştir. Çalışmaların diğer bir ayağını oluşturan öğrenci velileri ile bebek grubu ailelerine yönelik eğitim toplantıları da düzenlenmiştir.

Türkiye’de ilk defa birden fazla engeli bulunan çok engellilere yönelik gerçekleştirilen proje sonucunda;

- Perkins Görme Engelliler Okulu uzmanları tarafından verilen 5 eğitim semineri ile **76 öğretmen eğitilmiştir**.
- TSGEO’ndan **2 öğretmen** “çok engellilik” alanında uzmanlaşmak üzere **değişim programına katılmıştır**.
- TSGEO’na giden **70 engelli çocuğun ailesine danışmanlık hizmeti** verilmiştir.

Bu program, çok engelli görmeyen çocuklar, öğretmenler ve aileleriyle yapılan çalışmalar açısından Türkiye’de bir ilki teşkil etmesi ve ülkemizde çok engelli görmeyen çocukların eğitiminin temelini oluşturabilecek adımı atması nedeniyle çok önemlidir.

ÇOK ENGELLİ GÖRMEYEN (ÇEG) ÇOCUKLAR PROJESİ KAPSAMINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALARIN DETAYLARI

- **Faaliyetler, Sonuçlar, Kazanımlar, Gelişmeye Açık Alanlar, Bundan Sonrası İçin Öneriler:**
 - **Kapasite Geliştirme Çalışmaları**
 - **Öğretmen Değişim Programı**
 - **Aile Danışmanlığı**
- **ÇEG Çocuklar Projesi Hakkında Katılımcı Görüşleri**
- **Sayısal Bilgiler**

Gerçekleştirilen Faaliyetler:

- Proje kapsamında düzenlenen 5 seminer ile **76 TSCEO öğretmeni** eğitilmiştir.
- Çok engelli görmeyen çocuklar için Perkins Görme Engelliler Okulu'nun uzmanları tarafından **iletişim metodları** geliştirilmiştir.
- Ülkemizde çok engelli görmeyen çocuklara yönelik bir program, müfredat bulunmadığından Perkins Görme Engelliler Okulu'ndan gelen uzmanların rehberliğinde **meslek öncesi ve meslek eğitimi için program oluşturma** çalışmalarına başlanmıştır.

Sonuçlar:

- 76 öğretmenin eğitim aldığı bu seminerler ile ülkemizde ve müfredat programında büyük eksiklikleri bulunan çok engellilere yönelik programlar üzerinde çalışmalara başlanmıştır.
- Çok engelli görmeyen çocukların eğitiminde önemli bir rolü olan iletişim becerilerinin kazandırılması için yapılan çalışmalar kapsamında örnek uygulamalar incelenmiş, alternatif iletişim modellerinin geliştirilmesi konusunda eğitimciler bilgi sahibi olmuştur.

Kazanımlar:

- İletişim becerilerinin kazandırılması, alternatif iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve çok engelli görmeyen çocuklara yönelik programların geliştirilmesi konusunda **TSCEO eğitimcilerinin uzmanlıklarını artmıştır.**
- TSCEO'nun eğitim kapasitesi geliştirilerek, çok engelli görmeyen çocukların eğitimi için **referans okul** halini almıştır.
- TSCEO, alanında **uzman, yenilikçi uygulamaları takip eden**, kendini geliştiren bir okul imajına sahip olmuş, alanında sayılı okullar arasında olacak şekilde kapasitesini arttırmıştır.

Gelişmeye Açık Alanlar:

- Eğitim alan **öğretmenlerin okulda kalmasını sağlamak** için atama sisteminde iyileştirmeler, MEB ile anlaşmalar yapılmalıdır.
- Eğitimlerde elde edilen bilgilerin çıktıları hazırlanmalı, **yeni atanan öğretmenlere de bu deneyimler aktarılmalı**, rehberlik desteği verilmelidir.

Bundan Sonrası İçin Öneriler:

- Dünyanın farklı ülkelerinde çok engelli görmeyen çocuklarla ve eğitimcilerle çalışan **Perkins Okulu ile işbirliğine devam edilerek** deneyim ve uzmanlıklarından yararlanılmalıdır
- Geliştirilmesi gereken ihtiyaç duyulan konularda **eğitici eğitimi** yapılmalıdır
- Ülkemizde çok engelli görmeyen çocukların eğitimlerine yönelik öğretmen yetiştirilmemesi konusunda sıkıntılar bulunmaktadır. Engelli öğrencilerin eğitimlerine yönelik yeterli kapasitede okul ve sınıf olmaması nedeniyle mevcut müfredat ve programda da eksiklikler bulunmaktadır. **Çok engelli görmeyen çocukların eğitimine yönelik programların** hazırlanması gerekmektedir. İlköğretimden mezun olacak çok engelli görmeyen çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri için yeterli sayıda ve kapasitede okul ve merkezler oluşturulmalı, meslek öncesi ve mesleki becerilerin öğretilmesine yönelik ivedi olarak programlar hazırlanmalıdır.
- Eğitim seminerlerinin verimliliğinin artırılması için **seminerler eğitim-öğretim yılı başında** planlanmalıdır.

ÖĞRETMEN DEĞİŞİM PROGRAMI

Gerçekleştirilen Faaliyetler:

- TSGEO, Erken Müdahale ve Çok Engelli Görmeyen Çocuklar Bölümleri'nden **2 öğretmen** Perkins Görme Engelliler Okulu'nun **iki haftalık özel yaz kursuna katılmıştır.**

Sonuçlar:

- Yaz kursu ile Perkins Okulu'nun **eğitimlerini yerinde inceleme** fırsatı elde edilmiştir.
- Uygulanan **eğitim yöntemleri, kullanılan program ve materyaller** hakkında bilgi sahibi olunmuştur.
- Kurs boyunca dünyanın farklı ülkelerinden gelen ve çok engelli görmeyen çocuklara eğitim veren **meslektaşlar ile bilgi alışverişinde** bulunulmuştur.
- Eğitimciler edindikleri bilgileri ve gözlemlerini bölüm öğretmenlerine aktarmış, **deneyim paylaşım ve bilgi aktarımı** sağlanmıştır.

Kazanımlar:

- Öğretmen değişim programı kapsamında yaz kursuna katılan öğretmenler **Perkins Okulu uzmanlarını sınıf ortamında izleme** fırsatı bulmuştur.
- Farklı ülkelerden gelen eğitimcilerin ülkelerindeki **uygulama örnekleri, eğitim modelleri** hakkında bilgi sahibi olunmuştur.
- Çok engelli görmeyen çocukların eğitim çalışmaları yerinde izlenerek **deneyim kazanılmıştır.**

Gelişmeye Açık Alanlar:

- Çok engelli görmeyen çocuklarla çalışan **eğitmenlerin uygulama deneyimlerini yerinde gözlemlenmeleri için fırsatlar** verilmelidir.

Bundan Sonrası İçin Öneriler:

- Daha fazla öğretmenin farklı ülkelerdeki meslektaşları ile bilgi alış-verişinde bulunabilmesi için çok engelli görmeyen çocukların eğitimine yönelik **uluslararası seminerler, konferanslar düzenmelidir.**

Gerçekleştirilen Faaliyetler:

- Çok engelli görmeyen çocuklar bölümüne devam eden **öğrencilerin velilerine ve bebek grubuna** haftada 1 kez olmak üzere 2009-2010 eğitim yılında **20**, 2010-2011 eğitim yılında ise **18 eğitim toplantısı** yapılmıştır.
- Perkins Görme Engelliler Okulu uzmanları tarafından proje kapsamında **ailelere özel eğitim ve danışmanlık hizmeti** sunulmuştur.

Sonuçlar:

- **70 aile** bu hizmetten yararlanmıştır.

Kazanımlar:

- Eğitimler ile **ailelerin sosyal ve ruhsal açıdan desteklenmesi** sağlanmış, çocuklarının eğitiminde ailenin rolü ve önemi vurgulanmıştır.
- **Ailelerin, çocukları ile kurdukları iletişimin önemi** konusunda farkındalıkları artırılmıştır. İletişim becerilerinin geliştirilmesine yönelik bilgiler verilerek, çocuklarına bakış açılarının değişmesi ve ailelerin bölüm öğretmenleriyle çalışmaya istekli olmaları sağlanmıştır.
- **Düzenli eğitime katılan ailelerin çocukları** okula başladığında daha uyumlu, alternatif iletişim becerilerini kullanmaya daha yatkın olduğu, okulu tanıdıkları için **daha az davranış problemi** gösterdikleri gözlenmiştir.
- Öğretmenler, eğitime katılan ailelerin çocuklarının gelişimini düzenli takip etmiştir.

Gelişmeye Açık Alanlar:

- **Aile eğitimlerinin** daha etkili ve verimli olabilmesi için **kapsamı genişletilmeli** ve **eğitim süresi uzatılmalıdır**.
- Aileler kendi imkanları ile eğitime geldiğinden uzakta oturan ve maddi durumu iyi olmayan aileler eğitime düzenli katılamamıştır.

Bundan Sonrası İçin Öneriler:

- Aile eğitimine katılanların çoğunluğunu anneler oluşturduğundan **babaların ve kardeşlerin de eğitimlere katılması** sağlanmalıdır.
- Aile eğitimlerini sadece ebeveynlere yönelik uygulamak yerine, çok engelli görmeyen çocuk ile ailesini bir arada ele alacak modülleri de içerecek şekilde uygulanmalıdır.
- Uzakta oturan ve maddi durumu iyi olmayan ailelerin eğitime katılımı için destek sağlanmalıdır.

KATILIMCI GÖRÜŞLERİ

“Oğlum Erkut 8 yaşında hem görme, hem fiziksel engelli. Türkan Sabancı Görme Engelliler İlköğretim Okulu’na onu ilk getirdiğimizde ayakta dik duramıyor, çiğneyemiyor ya da bağımsız hareket edemiyordu. Oğlumuzun akranlarıyla aynı okula gitmesini hayal bile edemedik. Çok engelli programına katıldık, şimdi Erkut, Türkan Sabancı Görme Engelliler İlköğretim Okulu’nda yaşlılarıyla aynı sıralarda... Bu programın etkisini ve hayatımızda yarattığı farkı anlatmaya yetecek kelime bulamıyorum.” Veli

“29.10.1993 doğumlu kızım Aybike Gizem Kalfa’nın görme engelinin yanı sıra zihinsel engeli de bulunmaktadır. Okul hayatına başlamadan önce birçok davranış bozukluğu olan kızım, okuldaki kaliteli eğitim sayesinde kısa sürede çok uzun bir yol katetti. Durduk yere bağırın, konuşmadığı için sinirli ve tepkilerini kendisine ve çevresine ciddi fiziksel zararlar vererek gösteren, yönerge almayan, uyku problemleri olan ve bu sıkıntılara çare olması için ağır sakinleştirici ilaç kullanan bir çocuktur. Aldığı eğitim sayesinde ilk önce ilaç kullanımı bitti. Kısa cümlelerle kendini ifade etmeye başladı ve dolayısıyla sinirli hali ve zarar veren davranışları son buldu. Özbakım becerilerinin çoğunu bağımsız yapan, kendine güvenen ve en önemlisi mutlu bir birey olma yolunda gayretle ilerleyen kızımın bu durumu beni gelecek anlamında umutlu ve mutlu ediyor.” Ayşe Aydın, Veli

“28.08.1995 doğumlu görme ve zihinsel engeli bulunan oğlum Burak Ede, okula gelmeden önce salıncaktan inmeyen, hiç konuşmayan, altı bezlenen bir çocuktur. Okula başladıktan sonra yürümeyi sevdi, ara sıra baba demeye başladı. Tuvalet eğitimini aldı. Önceden saldırganlığı vardı, şimdi bitti. Kalabalığı seviyor. Otobüslere rahat biniyoruz, gezmeye gidebiliyoruz, parka bayılıyor.” Fazlı Ede, Veli

“Kızım Esra Torlak, okula başlamadan önce düzgün oturamayan, hiç konuşamayan, altı bezlenen, kendi başına yürüyemeyen bir engelliydi. Okula başladıktan sonra, önce yürümeye, daha sonra tuvalet eğitimine başladık. Şimdi tuvalet sorunumuz kalmadı. Baba, mama, her gibi birkaç kelime söylemeye başladı. Okulunu çok seviyor.” Songül Torlak, Veli

“Çocuğumuz dünyaya geldiğinde ailemiz bir ilki yaşadı. Ailemizde ve çevremizde böyle bir çocuk olmadığı için hiçbir bilgi ve davranış şekli kafamızda yoktu. Üniversiteden hocalarımızın desteği ve yönlendirmesiyle bugün eğitim aldığımız okulumuza başladık. Bu bölüm, Çok Engelli Görmeyen Çocuklar bölümü ülkemizde tek eğitim alabileceğimiz okuldu. 6 senedir eğitim aldığımız okulumuzun bizlere ve çocuğumuza kattıklarına gelince; okulumuz çocuğumuzu alışık olmadığı ortamlara ve toplumun içinde yaşayan, hiç duymadığı seslere, belki kokulara alışmasını, tahammül edemediği çoklu ortamlara ve seslere alışmasını sağladı. Daha sonra değerli öğretmenlerimizin büyük emekleri sayesinde işaret dilini kullanma çalışmalarısıyla çocuğumuzun isteklerini işaretlerle söylemeyi öğrendi. Tek başına bu durum bile bize inanılmaz mutluluk veriyor. 3. sınıfa kadar altı bezlenen çocuğumuz tuvalet eğitimi sayesinde bugün bezden kurtulmuş bir şekilde hayatına devam ediyor. Bu okulun bize kattıkları inanın daha çok konuşulabilir. Bu bölümü açan, katkıda bulunan ve özverili çalışmalarıyla çocuğumuza ışık olan öğretmenlerimize şükranlarımızı sunuyoruz.” Yılmaz Durkaya, Veli

“Aldığımız eğitimler sayesinde öğretmeyi öğrendik. Alternatif iletişim becerilerinin öğretimini öğrendik. Hiç konuşamayan, görmeyen, ağır zihinsel engelli öğrencimle işaret dili kullanarak iletişim kurabiliyorum. Ona bir soru sorduğumda, kendisi gibi ellerimle gördüğümü düşündüğü için ellerini ellerimin altına uzatıp işaretle cevap vermesi, benim verdiği cevabı söz ve işaretle anladığını söylemem ve onun başarma, kendini anlatma sevinciyle yüzünde oluşan gülümseme. Hem onun hem benim için harika bir duygu.” Öğretmen

“Gizem sınıfımdan bir öğrenci; hem görme engelli hem de ağır zihinsel engelli. Sınıfa ilk geldiğinde şiddete meyilli ve sürekli kendine zarar verme gibi alışkanlıkları vardı. Onu sınıfta tutmak ya da onunla iletişim kurmak çok çok zordu. Bu eğitimde öğrendiğim özel eğitim tekniklerini kendisine uyguladım ve Gizem için özel bir eğitim programı belirledik. Bir yıl içinde kaydettiğimiz gelişme inanılmazdı. Okula annesiz gelebiliyor, kendine zarar vermiyor ve sınıf kurallarına uyuyor. Eğitimlerin öğrencilerimizin hayatını değiştirdiğini gördükçe, Mutlu oluyorum.” Öğretmen

SAYISAL BİLGİLER

Tablo 1 - Aileleri Desteklenen Öğrenci Sayısı ve Sınıf Bilgileri

Sınıfı	Öğrenci Sayısı
Bebek Grubu	20
ÇEG Anasınıfı	12
ÇEG İlköğretim Bölümü	38
TOPLAM	70

Tablo 2 - Eğitici Eğitimine Katılan Öğretmenler

Branş / Sınıflar	Öğretmen Sayısı	Eğitici Eğitimine Katılan ve 2011-2012 Eğitim Yılında Okula Devam Eden Öğretmenler
Anasınıfı Öğretmeni	7	3
İlköğretim Öğretmeni	9	4
Yardımcı Öğretmen	28	7
Stajyer Öğretmen	32	-
TOPLAM	76	14

Tablo 3 - Proje Kapsamında Düzenlenen Eğitimler ve Katılımcı Sayıları

Eğitim Tarihi	Eğitim İçeriği	Katılımcı Sayısı
13-17 Nisan 2009	Eğitici Eğitimi	35
21-28 Kasım 2009	Eğitici Eğitimi ve Aile Eğitimi	35
6-17 Temmuz 2009	Öğretmen Değişim Programı (Eğitici Eğitimi)	2
11-14 Mayıs 2010	Eğitici Eğitimi ve Aile Eğitimi	34
18-23 Nisan 2011	Eğitici Eğitimi	24

Bir eğitimci birden fazla eğitici eğitimine katılmıştır.